Cultura i ruralitat. La cultura contemporània a i des del territori

Publicat per Interacció [1] el 18/01/2021 - 06:02

La Comissió Europea estableix que les zones rurals són aquells nuclis amb menys de 5.000 habitants. D'acord amb aquesta definició, **el 85% el territori espanyol es considera rural** i gairebé la meitat dels municipis compta amb 12 habitants o menys per km2. Els processos de despoblació dels petits pobles fa anys que són constants. De fet, les generacions més grans porten dècades veient morir els pobles. Els joves marxen atrets per la diversitat de serveis i les oportunitats laborals que ofereixen les ciutats. **La població dels nuclis rurals és cada vegada més envellida i la continuïtat de moltes escoles rurals pengen d'un fil** a causa de la poca quantitat d'alumnes.

"La sensació que tenim a la ruralia de ser ciutadans de segona ve de lluny", explicava recentment **Jordi Marín**, un dels fundadors del Fòrum de la Nova Ruralitat [2], a l'article "Quan el món rural torna a prendre valor enfront de la ciutat [3]" publicat a VilaWeb. Però, **són molts els que treballen per posar en valor els pobles i una bona forma de fer-ho és a través de la cultura**. I és que, en paraules de l'escriptora i veterinària **María Sánchez**, "en los bordes y en los márgenes sigue sucediéndose la vida. Linde, surco, hueco. Es en estos lugares donde también partimos desde nosotros, desde dentro, para intentar entender todo lo que nos rodea y de lo formamos parte. " (Burgos, 2020 p. 229).

II Foro Cultura y Ruralidades. Miradas desde lo contemporáneo. (Burgos, 2020. p.22)

Compartir i reflexionar sobre les eines tècniques i metodològiques necessàries pel desenvolupament de projectes culturals en el medi rural, són el punt de partida del llibre «**Pensar y hacer en el medio rural. Prácticas culturales en contexto**». L'obra és un treball coral fruit de la línia de treball "Cultura y Ruralidades", de la Dirección General de Industrias Culturales, Propiedad Intelectual y Cooperación i editada pel Ministerio de Cultura y Deporte, sota la coordinació de **Benito Burgos.**

«Pensar y hacer en el medio rural [4]» a mig camí entre l'assaig, el manual i la proposta metodològica, **reuneix el treball de diversos autors, coneixements, reflexions, eines, projectes i pràctiques entorn de les diferents maneres d'imaginar i fer cultura en el medi rural.** És un llibre per pensar la cultura contemporània a i des del territori, en diàleg amb el context i les comunitats que hi habiten i en tenen cura. Una cultura que fomenti l'arrelament, la participació, la innovació social i la creació de nous imaginaris. Una cultura que contribueixi a la dinamització i la sostenibilitat del medi rural.

El títol de l'obra no deixa marge al dubte. Al llarg dels diversos capítols, es posen de manifest aspectes pràctics per fer cultura al món rural, com ara la posada en marxa d'una idea, la planificació estratègica, la comunicació, la recerca de finançament, l'avaluació i l'impacte entre d'altres. Seguint l'ordre amb què es presenten els capítols, podem extreure diversos factors que cal tenir en compte a l'hora de dissenyar i tirar endavant projectes cultural d'àmbit local.

La vinculació amb el territori

Al capítol "La vinculación con el territorio [5]" , **Lucas Fernández**, tècnic de cultura de l'Ajuntament de Soria, remarca que **per tal que els projectes culturals prosperin en l'àmbit rural és imprescindible que aconsegueixin traçar una forta relació amb el territori i, de retruc, amb les persones que el componen**. Així doncs, Fernández planteja la importància de donar a la ciutadania un paper protagonista en la producció de la seva pròpia cultura.

Fernández posa de manifest que, **com més rural és l'entorn on es desenvolupa un projecte cultural, més clau serà conèixer-lo amb profunditat**. Això, però, no vol dir que s'hagin d'obviar les dades quantitatives. **Per molt que els pobles tinguin pocs habitants, és important definir els públics potencials de cada projecte**, i les dades estadístiques permeten obtenir aquesta informació.

La importància de conèixer els públics

La poeta, actriu i videocreadora **Lucía Camón** centra el seu interès en els públics. En el seu capítol "De los públicos a las comunidades [6]", el qual presenta estrets lligams amb l'anterior, afirma, amb contundència que "**los proyectos culturales tienen sentido cuando nacen vinculados con las personas a las que van dirigidos**." (p. 143), fins al punt que abans de pensar en una idea cal conèixer a fons les persones a les quals es vol adreçar cada projecte.

Existeixen diferents graus d'implicació del públic, per bé que en contextos rurals el més recomanable és que els mateixos destinataris siguin a la vegada **protagonistes i participants actius dels projectes**.

Cada projecte, ja sigui d'àmbit rural o urbà, és diferent. Ara bé, els objectius envers els públics són similars i Camón els resumeix de la manera següent:

- Diversificar, incrementar, regularitzar i cuidar als públics actius.
- Detectar si hi ha persones que vulguin assumir responsabilitats envers al projecte.
- Identificar als cercles de gent que poden sentir més afinitat amb el projecte.
- Implicar el públic infantil i adolescent.
- Generar interès pel projecte en aquelles persones que no solen consumir cultura.

El paper de les escoles rurals

L'escola és un element cabdal en l'àmbit rural, tant és així que, entre aquestes poblacions, existeix la idea generalitzada que el tancament de l'escola significa l'inici de la mort del poble. Per tant, **és més que natural que aquest espai i totes les persones que el composen (alumnes, mestres, mares i pares) prenguin part en els processos culturals**.

Nadia Teixeira (responsable de l'àrea d'educació i públics de la Fundació Cerezales Antonino y Cinia) i Luis Martínez (músic i educador) es focalitzen en els processos educatius en l'àmbit rural. Al seu capítol "Vecindarios, saberes y escuelas. Procesos educativos en el medio rural [7]", afirmen que "la escuela rural un lugar idóneo para desarrollar proyectos artísticos colaborativos, en los que poner en el centro el contexto desde una perspectiva local y situada." (p. 217).

Arribats a aquest punt, cal tenir clares les característiques que diferencien les escoles rurals de les que es troben en nuclis urbans. Segons els autors, als pobles petits, les escoles s'erigeixen com a símbols locals que permeten la implicació en les activitats de la comunitat i reforcen la capacitat de convivència. A més, el fet que sovint es situïn a la perifèria de l'administració educativa propicia que tant el professorat com les famílies es mostrin més propensos a l'hora de desenvolupar iniciatives educatives més enllà de la programació oficial. **"Los proyectos artísticos en la escuela son un ejemplo de cómo los procesos educativos pueden trascender la idea de la pura transmisión de conocimientos para ser entendidos como procesos creativos colectivos.** "(p. 222)

"Los sonidos de la escuela rural" (Burgos, 2020. p.217)

En el darrer capítol, "Cartografía y agentes culturales ¿Quiénes son y qué hacen? [8]", el sociòleg David Prieto parla per boca de tots els qui creuen en **"la centralidad del medio rural para el cambio cultural hacia una mayor sostenibilidad social y ambiental, la conservación y promoción del patrimonio y, cada vez más, la innovación cultural"** (p. 271). Malauradament, a hores d'ara la ruralitat encara està envoltada de molts impediments, essent-ne tan sols alguns la poca presència de professionals de la cultura i la tendència a apostar pels projectes en funció del seu retorn econòmic. Com ben alerta dels perills d'un repoblament "com a divisa de negocis" en Pere Lòpez a l'article publicat a *La Directa* digital, titulat "Repoblar o rehabitar el món rural [9]".

A mode d'epíleg: La Covid-19 consolidarà un procés de repoblament ?

Encara és d'hora per afirmar-ho. El cert és que en diversos pobles catalans s'ha detectat un augment de la població i aquest fenomen s'ha rebut de diverses maneres. Precisament l'article "La pandèmia de la Covid-19, una oportunitat per al repoblament dels micropobles [10]" publicat l'octubre passat a Social.cat, aborda aquesta tendència. El text posa en relleu que mentre alguns ho veuen com una oportunitat per guanyar població (malgrat les dificultats per trobar habitatge en alguns pobles) d'altres prefereixen ser més cauts i esperar que passi el temps. També és important tenir en compte les paraules de **Cristina Armengol,** historiadora i pagesa de Teià (Serra, 2020): "És evident que caldrà avaluar aquests moviments poblacionals que inevitablement es donaran a mitjà o fins i tot llarg termini (...) Si volem beneficis reals, cal que aportem vivències tangibles allà on anem, que hi teixim quelcom de durador i respectuós. És el mínim que podem fer si pretenem que la natura ens salvi. **És la diferència, ve-t'ho aquí, entre viure *al* territori i viure *el* territori.**

Referències bibliogràfiques

Burgos, B. (2020). (Coord). *Pensar y hacer en el medio rural. Prácticas culturales en contexto*. Ministerio de Cultura y
Deporte. https://culturayciudadania.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:fc60db21-3e5f-458b-8e2c-a4deb753f3a4/pensar-hacer-compressed.pdf [11]

López, P (14 de gener de 2021). Repoblar o rehabitar el món rural. *La Directa.* https://directa.cat/repoblar-o-rehabitar-el-mon-rural/ [9]

La Pandèmia de la Covid-19, una oportunitat per al repoblament dels micropobles. (24 d'octubre de 2020). *Social.cat*. https://www.social.cat/noticia/13101/la-pandemia-de-la-covid-19-una-oportunitat-per-al-repoblament-dels-micropobles [10]

Serra, M. (11 d'octubre de 2020). Quan el món rural torna a prendre valor enfront de la ciutat. *Vilaweb*. https://www.vilaweb.cat/noticies/quan-el-mon-rural-torna-a-prendre-valor-enfront-de-la-ciutat/ [3]

Categories: Manual
Categories: Llibre
Etiquetes: medi rural
Etiquetes: polítiques públiques
Etiquetes: gestió comunitària

- [12]

URL d'origen: https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2021/ruralitat-cultura

Enllaços:
[1] https://interaccio.diba.cat/members/interaccio
[2] https://novaruralitat.org/
[3] https://www.vilaweb.cat/noticies/quan-el-mon-rural-torna-a-prendre-valor-enfront-de-la-ciutat/
[4] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/pensar-hacer-compressed_0.pdf
[5] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/03-340x240mm.pdf
[6] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/07-340x240mm.pdf
[7] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/10-340x240mm.pdf
[8] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/13-340x240mm.pdf
[9] https://directa.cat/repoblar-o-rehabitar-el-mon-rural/
[10] https://www.social.cat/noticia/13101/la-pandemia-de-la-covid-19-una-oportunitat-per-al-repoblament-dels-micropobles
[11] https://culturayciudadania.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:fc60db21-3e5f-458b-8e2c-a4deb753f3a4/pensar-hacer-compressed.pdf
[12] https://interaccio.diba.cat/node/8464